

Užívání bytu do zajištění bytové náhrady

Je-li subjektem práva v bytě bydlet do zajištění bytové náhrady (tzv. práva na bydlení) jeden z manželů, opírá se právo druhého z manželů v bytě bydlet o existenci rodinněprávního vztahu (existenci manželství).

Je-li subjektem práva v bytě bydlet do zajištění bytové náhrady (tzv. práva na bydlení) jeden z manželů, opírá se právo druhého z manželů v bytě bydlet o existenci rodinněprávního vztahu (existenci manželství).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7.9.2000, sp. zn.26 Cdo 495/99)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci o umožnění užívání bytu, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp.zn. 20 C 214/97, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 2. října 1998, č.j. 51 Co 98/98-82, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2. října 1998, č.j. 51 Co 98/98-82, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 5. listopadu 1997, č.j. 20 C 214/97-62, se zrušují a věc se vrací obvodnímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 5.11.1997, č.j. 20 C 214/97-62, zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované umožnit žalobci užívání bytu č. 143, I. kategorie, o velikosti 3+1 s příslušenstvím, v 1. patře domu č.p. 3369, P. (dále "předmětný byt"), a rozhodl o nákladech řízení. Po provedeném dokazování vzal za prokázáno, že předmětný byt byl přidělen žalované rozhodnutím Stavebního bytového družstva P. (dále "družstvo") ze dne 7.7.1987, že žalovaná uzavřela s družstvem dne 31.3.1988 dohodu o užívání bytu, že dne 6.9.1990 uzavřeli účastníci svoje v pořadí první manželství, které bylo pravomocně rozvedeno k 20.6.1991, že rozhodnutím představenstva družstva, které nabylo právní moci 2.11.1990 byla žalovaná z družstva vyloučena pro neplacení nájemného, že dne 27.3.1992 uzavřeli účastníci v pořadí druhé manželství, že toto manželství dosud trvá, avšak účastníci jsou v rozvodovém řízení. Dospěl k závěru, že účastníkům vzniklo (uzavřením jejich prvního manželství) k předmětnému bytu právo společného užívání, nikoli i jejich společné členství v družstvu, že žalované zánikem členství v družstvu zaniklo podle § 187 odst. 2 občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.1991 její právo byt užívat, a že spolu s tím zaniklo i právo společného užívání předmětného bytu oběma účastníkům. Právo na zajištění bytové náhrady podle citovaného ustanovení svědčilo toliko žalované jako bývalé uživatelce bytu a člence družstva; v současné době jí svědčí právo na bydlení tak, jak je definováno v § 712a obč.zák. v platném znění, a právo žalobce v bytě bydlet je odvozeno od práva žalované. Nebyla-li přitom mezi účastníky (ani mezi žalobcem a družstvem) uzavřena dohoda o užívání předmětného bytu, není žalobce oprávněn domáhat se, aby mu žalovaná umožnila byt užívat. Otázku, zda a kdy účastníci vedli společnou domácnost, resp. v kterém období se žalobce v předmětném bytě zdržoval, nepovažoval soud za právně významnou.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 2.10.1998, č.j. 51 Co 98/98-82, rozsudek

soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení; návrh žalobce na připuštění dovolání zamítl. Odvolací soud, vycházející ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, poté, co doplnil dokazování obsahem spisu Obvodního soudu pro Prahu 4, sp.zn. 11 C 152/94 (týkajícího se rozvodu manželství účastníků) a zprávou družstva ze dne 24.8.1998, se ztotožnil se závěrem obvodního soudu, že zánikem členství žalované v družstvu zaniklo právo společného užívání předmětného bytu účastníky. Její členství v družstvu se - jak vyplývá z doplněného dokazování - neobnovilo. Dovodil, že "vzhledem k tomu, že existence užívacího práva účastníků se připínala k členství žalované v družstvu, je žalovaná v postavení dřívějšího člena a uživatele, jemuž podle § 187 odst. 2 o.z. ve znění účinném před 1.1.1992 přísluší právo na bytovou náhradu", a že "žalovaný jako příslušník domácnosti žalované odvozoval své právo bydlení ve sporném bytě od práva žalované". Protože žalobce ztratil právní postavení příslušníka její domácnosti v důsledku zániku společné domácnosti účastníků, k čemuž došlo "nejpozději ke dni podání návrhu na rozvod manželství", pozbyl tak právní důvod užívání předmětného bytu. Vzhledem k tomu, že jeho bydlení není podloženo ani souhlasem žalované, odvolací soud uzavřel, že žalobce nemá "věcnou legitimaci k uplatnění zažalovaného nároku".

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opřel o ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř. Dovojuje, že napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam, neboť se "odchyluje od ustálené judikatury a přináší judikaturu novou, a to s možným dopadem na rozhodování soudů v obdobných případech". V této souvislosti poukazuje i na to, že soudy obou stupňů rozhodly v rozporu s platnými zákony, jakož i na postup soudních, policejních, správních a "mnohých různých dalších orgánů". Jako "hlavní" důvod dovolání uvádí nesprávné právní posouzení věci (§ 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř.). V této souvislosti odvolacímu soudu vytká nesprávnost "výkladu ohledně práva žalobce užívat sporný byt" a namítá, že mu po vyloučení žalované z družstva přísluší právo užívat předmětný byt i právo na bytovou náhradu stejně jako žalované. Dovolatel má za to, že názor odvolacího soudu, že právo žalobce k předmětnému bytu je odvozeno od práva žalované je "zcela chybný", a že oběma účastníkům svědčí k předmětnému bytu "právo na bydlení podle § 712a OZ (v současném znění)". Poukazuje dále na svoji bytovou situaci od července roku 1990 a dovojuje, že výkon jeho práva užívat předmětný byt není vzhledem k uváděným okolnostem v rozporu s dobrými mravy. Za "vedlejší" důvody dovolání označuje především vadu podle § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř. (§ 241 odst. 3 písm. a/ o.s.ř.), kterou spatřuje v tom, že odvolací soud na základě nesprávného právního posouzení věci "odmítl provedení dvaceti ...navrhovaných důkazů", čímž žalobci odňal možnost jednat před soudem. Uplatňuje dále dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. b/ o.s.ř., přičemž namítá, že soud prvního stupně vycházel při rozhodování ze spisu Obvodního úřadu vyšetřování pro P., který si sám vyžádal, a ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 4, čímž byla ovlivněna nezávislost a nestrannost soudu a soudců. Dovolatel má za to, že je dán i dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. c/ o.s.ř., neboť odvolací soud při jednání dne 2.10.1998 "považoval lživá tvrzení žalované za prokázaná", a to zejména její tvrzení, že se měl dopustit trestného činu únosu nezletilého syna účastníků. Poukazuje dále na to, že rozsudek odvolacího soudu trpí "zmatečností a nesrozumitelností", neboť "na str. 1 v 1. odstavci" je nesprávně uvedeno bydliště žalovaného, a v odůvodnění je nesprávně označen syn účastníků. V dovolání současně navrhuje, aby k dovolacímu řízení přistoupil "z vlastního podnětu podle § 93/2 O.S.Ř. vedlejší účastník a to společný nezletilý syn žalobce a žalované M. H.". Navrhl, aby rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná ve svém dovolacím vyjádření namítla, že dovolání je nepřípustné, a ztotožnila se s názorem odvolacího soudu o nedostatku věcné legitimace žalobce. Vyslovila nesouhlas s tím, aby nezletilý syn účastníků vstoupil do řízení jako vedlejší účastník a poukázala na to, že nezletilý byl svěřen předběžným opatřením do její výchovy, a že je tudíž jeho zákonnou zástupkyní.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení dovolatele (§ 241 odst. 1 a 2 o.s.ř.). Poté se zabýval přípustností dovolání, neboť pouze z podnětu dovolání, které je přípustné, lze přezkoumat jeho důvodnost.

Podle ustanovení § 236 odst. 1 o.s.ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Přípustnost dovolání proti rozsudku odvolacího soudu je upravena v ustanovení § 237, § 238 a § 239 o.s.ř.

Podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a/ o.s.ř. není dovolání v dané věci přípustné, neboť směřuje proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu; přípustnost dovolání nelze dovodit ani z ustanovení § 238 odst. 1 písm. b/ o.s.ř., neboť rozsudek soudu prvního stupně, potvrzený napadeným odvolacím rozsudkem, byl jeho prvním rozsudkem ve věci.

Podle § 237 odst. 1 o.s.ř. je dovolání přípustné proti (každému) rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže trpí vadami v něm uvedenými. Dovovatel výslovně namítá vadu podle § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř. Podle uvedeného ustanovení je dovolání přípustné, jestliže účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem.

Odnětím možnosti jednat před soudem je takový postup soudu, jímž znemožnil účastníku řízení realizaci těch procesních práv, která mu zákon přiznává. Přípustnost dovolání však není založena již tím, že dovolatel příslušnou vadu řízení tvrdí, ale až zjištěním, že řízení takovou vadou skutečně trpí. Námitka dovolatele, že naplnění uvedené vady je třeba spatřovat v tom, že odvolací soud neprovedl všechny jím navržené důkazy, však vadu podřaditelnou pod ustanovení § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř. nezakládá. Z ustanovení § 120 odst. 1 o.s.ř., které platí přiměřeně v odvolacím řízení (§ 211 o.s.ř.), totiž vyplývá, že účastníci jsou sice povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení, avšak o tom, které z navrhovaných důkazů budou provedeny, rozhoduje soud, jemuž ze zákona neplyne povinnost veškeré důkazy, které účastníci označili, provést. Případné pochybení soudu v tomto směru lze vytýkat prostřednictvím dovolacích důvodů podle § 241 odst. 3 písm. b/ nebo c/ o.s.ř., jejichž naplnění však přípustnost dovolání nezakládá.

Jiné vady vyjmenované v § 237 odst. 1 o.s.ř. dovolatel ve vztahu k napadenému rozhodnutí netvrdí a ani z obsahu spisu se jejich existence nepodává, takže nezbývá, než učinit závěr, že dovolání není v dané věci podle § 237 odst. 1 o.s.ř. přípustné.

Protože v posuzované věci není dán ani zákonný předpoklad přípustnosti dovolání podle § 239 odst. 1 o.s.ř., když odvolací soud ve výroku svého potvrzujícího rozsudku přípustnost dovolání nevyslovil, zabýval se dovolací soud otázkou, zda jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu, jak se - s odkazem na § 239 odst. 2 o.s.ř. - domnívá dovolatel. Žalobce totiž v odvolacím řízení navrhl, aby byla vyslovena přípustnost dovolání, odvolací soud však jeho návrhu nevyhověl.

O rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadního významu jde tehdy, jestliže odvolací soud posuzoval právní otázku, která měla zásadní význam nejen pro rozhodnutí v konkrétní projednávané věci, ale současně i význam obecný - z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec. Z tohoto pohledu má rozhodnutí uvedený význam zpravidla tehdy, jde-li o takovou právní otázku, která nebyla vyřešena judikaturou vyšších soudů (tj. dovolacího soudu a odvolacích soudů) nebo jejíž výklad se v judikatuře těchto soudů dosud neustálil, nebo jestliže odvolací soud posoudil určitou právní otázku odlišně od ustálené judikatury vyšších soudů. Dovolání opřené o § 239 odst. 2 o.s.ř. může být přípustné jen tehdy, je-li v něm dovolatelem zpochybněno řešení právní otázky (jiné otázky, zejména posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění, přípustnost takového dovolání nezakládají); dovolání podle § 239 odst. 2 o.s.ř. lze tedy odůvodnit jen dovolacím důvodem podle § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř., tj. tvrzením, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávné právní posouzení spočívá v tom, že soud na správně zjištěný skutkový stav věci aplikoval nesprávný právní předpis, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil. Nesprávné právní posouzení může být způsobilým dovolacím důvodem jen tehdy, bylo-li rozhodující pro výrok odvolacího soudu.

Z hlediska uvedených kritérií, podle nichž dovolací soud posuzuje přípustnost dovolání ve smyslu § 239 odst. 2 o.s.ř., nelze přiznat zásadní právní význam většině otázek, které dovolatel hodlá podrobit dovolacímu přezkumu. Zcela vyloučeno je - jak již bylo řečeno - zabývat se otázkami skutkovými (dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. c/ o.s.ř., jehož prostřednictvím lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho skutková zjištění nemají oporu v provedeném dokazování, není v řízení o dovolání, opírajícím se o § 239 odst. 2 o.s.ř. dovolacím důvodem způsobilým). Přípustnost dovolání nezakládají ani dovolací námitky, vztahující se k dokazování obsahem trestních spisů, resp. k výpovědi žalované před odvolacím soudem; ostatně - jak vyplývá z odůvodnění rozsudků soudů obou stupňů - nebyla namítaná skutková zjištění významná pro rozhodnutí ve věci (nelze je tedy případně ani podřadit pod dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. b/). Obdobně to platí i o námitce, týkající se označení nezletilého syna účastníků v odůvodnění rozsudku odvolacího soudu. Pokud pak dovolatel namítá nesprávnost údaje o svém bydlišti, obsaženého v záhlaví napadeného rozsudku, je třeba uvést, že zde uvedená adresa bydliště žalovaného odpovídá obsahu spisu (protokolu o jednání č.l. 98 verte spisu), přičemž ze spisu nevyplývá, že by byla později doložena změna jeho trvalého bydliště.

Z hlediska shora uvedeného vymezení lze však shledat otázkami zásadního právního významu ve smyslu ustanovení § 239 odst.2 o.s.ř. jednak otázku, zda v případě zániku členství jednoho z manželů (společných uživatelů bytu, nikoliv však společných členů družstva) ve stavebním bytovém družstvu vzniklo podle ustanovení § 187 odst. 2 věty druhé občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.1991, právo na bytovou náhradu pouze jednomu z manželů (členu družstva) nebo oběma, jednak otázku právního důvodu bydlení manžela v bytě, k němuž druhému z manželů svědčí právo byt užívat, do doby zajištění bytové náhrady. Obě uvedené otázky byly pro právní posouzení věci odvolacím soudem rozhodné, a jsou předmětem dovolacích námitek.

Podle § 187 odst. 2 občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.1991, zánikem členství uživatele ve stavebním bytovém družstvu zanikne právo užívat družstevní byt. Uživatel není povinen se z bytu vystěhovat, dokud mu není přidělen přiměřený náhradní byt.

Z uvedeného ustanovení vyplývá, že právním důsledkem zániku členství v družstvu byl - za předpokladu, že členství bylo spojeno s právem osobního užívání družstevního bytu - zánik tohoto užívacího práva. Tento důsledek je nutno vztáhnout i na případ, kdy družstevní byt byl ve společném

užívání manželů, a to nejen na situaci, kdy manželům svědčilo vedle společného užívacího práva i společné členství v družstvu, ale i na situaci, kdy členem družstva byl pouze jeden z nich. V posléze uvedeném případě měl tedy zánik členství jednoho z manželů (člena družstva) za následek zánik jejich práva společného užívání družstevního bytu, jakožto práva nedílného, které nemohlo zásadně zaniknout za trvání manželství jen ohledně jednoho z manželů. Došlo-li takto k zániku společného užívacího práva manželů, nelze než dovést, že právo na bytovou náhradu, které přiznávalo uživateli družstevního bytu ustanovení § 187 odst. 2 věty druhé občanského zákoníku ve znění do 31.12.1991, příslušelo oběma manželům. Účelem citovaného ustanovení bylo totiž poskytnout právní ochranu subjektu, jemuž uvedeným způsobem zanikl právní důvod bydlení, opírající se o právo osobního užívání bytu, a není proto důvodu, aby v případě, svědčilo-li takovéto právo společně manželům, byla tato ochrana poskytována jen jednomu z manželů (společných uživatelů bytu), byť členem družstva byl jen jeden z nich. Takovýto výklad je i v souladu s účelem manželství, k jehož obsahu patří mimo jiné i povinnost manželů spolu žít (srov. § 18 zákona o rodině, zákona č. [94/1963](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů). Ostatně i v jiných případech zániku práva společného užívání bytu manžely (např. rozhodnutím soudu podle § 184 občanského zákoníku ve znění do 31.12.1991), nebylo v právní teorii a praxi pochyb o tom, že právo na bytovou náhradu ve smyslu ustanovení § 186 občanského zákoníku v tehdy platném znění, příslušelo oběma manželům, subjektům tohoto práva.

Právo užívat byt v období od zániku práva osobního užívání bytu do zajištění bytové náhrady, opírající se o ustanovení § 187 odst. 2 (resp. § 186) občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.1991, bylo označováno jako tzv. "právo na bydlení", jehož účelem bylo zajistit dočasnou potřebu bydlení, a na něž se analogicky vztahovala ustanovení občanského zákoníku o osobním užívání bytu (srov. např. rozhodnutí, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1969, pod pořadovým číslem 1, Občanský zákoník, komentář, Praha, Panorama 1987, díl I., str. 666). Toto právo mohlo tedy zaniknout i trvalým opuštěním společné domácnosti (§ 496, § 181 občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.1991), jakož i tím, že se dřívější uživatel vystěhuje z bytu bez předchozího zajištění bytové náhrady (srov. rozhodnutí uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1978, pod pořadovým číslem 14).

Nedošlo-li ke dni účinnosti novely občanského zákoníku, provedené s účinností k 1.1.1992 zákonem č. [509/1991](#) Sb., k zániku tohoto práva, bylo nutno na jeho obsah analogicky (§ 853 občanského zákoníku ve znění po citované novele, dále "obč.zák.") vztáhnout ustanovení o nájmu bytu (§ 685 a násl. obč.zák.), ovšem s omezeními danými povahou tohoto práva, jež nebylo právem rovnocenným právem osobního užívání (posléze nájmu bytu), a nemohlo tudíž dojít k transformaci, předvídané ustanovením § 871 odst. 1 obč.zák. Právo v bytě bydlet se tak analogicky (§ 853 obč.zák.) opíralo o ustanovení § 712 odst. 6 obč.zák. Výslovné úpravy se pak obsahu tohoto práva na bydlení dostalo v ustanovení § 712a občanského zákoníku ve znění po novele provedené s účinností od 1.1.1995 zákonem č. [267/1994](#) Sb. I nadále jsou použitelné výše uvedené závěry o možnostech zániku tohoto práva trvalým opuštěním společné domácnosti a dobrovolným vyklizením bytu.

Pokud jde o druhou z právních otázek, otevřených dovolacímu přezkumu, je dovolací soud toho názoru, že je-li subjektem práva v bytě bydlet do zajištění bytové náhrady (tzv. práva na bydlení) jeden z manželů, opírá se právo druhého z manželů v bytě bydlet o existenci rodinněprávního vztahu (existenci manželství). I když je tento manžel (který není nositelem práva na bydlení) příslušníkem domácnosti druhého z manželů, vyznačuje se jeho právní postavení oproti jiným příslušníkům domácnosti (např. druhovi či družce) určitými specifiky, danými právě existencí manželství, a v jeho rámci i výše zmíněnou povinností manželů spolu žít. I když tento manžel není přímo subjektem práva na bydlení, má právo v bytě bydlet, a tomuto právu koresponduje povinnost druhého z manželů mu

užívání bytu umožnit. Je ovšem třeba zdůraznit, že pro výkon tohoto práva (stejně tak jako pro výkon ostatních subjektivních občanských práv) platí obecná zásada vyjádřená v ustanovení § 3 odst. 1 obč.zák. Podle citovaného ustanovení výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Je-li pak v konkrétním případě výkon uvedeného užívacího práva s těmito zásadami v rozporu, může být jeho realizace odepřena. Úvaha soudu o aplikaci ustanovení § 3 odst. 1 obč.zák. musí být ovšem podložena konkrétními skutkovými zjištěními, jež odůvodňují závěr, že výkon subjektivního práva skutečně v rozporu s tímto ustanovením je (srov. též rozhodnutí uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1996, pod pořadovým číslem 36).

V projednávané věci dospěl odvolací soud k odlišnému názoru (než který byl výše dovozen) na výklad ustanovení § 187 odst. 2 občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.1991, jakož i na otázku právního důvodu užívání bytu žalovaným; nezabýval se ani dalšími okolnostmi, jež mohou být právně významné pro existenci (realizaci) nároku uplatněného žalovaným, a jež byly v řízení tvrzeny, resp. jež vyšly v řízení najevo (např. okolností, zda a kdy se žalovaný z předmětného bytu odstěhoval). Jeho právní posouzení věci je tudíž nesprávné (neúplné), a dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř. byl uplatněn důvodně.

Nejvyšší soud proto napadené rozhodnutí podle § 243b odst. 1 části věty za středníkem o.s.ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, bylo zrušeno i jeho rozhodnutí a věc byla vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Odpovědnost za škodu](#)
- [Konkurs \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Mzda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oddlužení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Význam řízení](#)
- [Vzájemné plnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Věcná příslušnost](#)